

BOSHLANG'ICH SINFDА FOYDALANILADIGAN DIDAKTIK O'YINLAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR

Tursunqulova M.T.

Qori Niyoziy nomidagi O'zPFITИ tayanch doktranti

Tayanch so'zlar: boshlang'ich sinf, didaktik o'yin, jismoniy o'yin, maktab, o'quvchilar, hayotiy o'yinlar, tajriba, bilim, ko'nikma, malaka, mustaqillik, ijodkorlik, o'zlashtirish.

Ключевые слова: начальный класс, дидактическая игра, физическая игра, школа, учащиеся, жизненные игры, опыт, знание, умение, компетентность, самостоятельность, творчество, мастерство.

Key words: primary school, didactic game, physical game, school, students, life games, experience, knowledge, skill, competence, independence, creativity, mastery.

Didaktik o'yinlar ona tili o'qituvchilari kichik yoshdagi o'quvchilar bilan qo'llaydigan eng jozibador usullardan biridir. Ular darslarni qiziqarli qiladi va o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Didaktik o'yinlarning maqsadi, maqsadi va natijalari bo'lib, uni o'ynash uchun o'quvchilar turli vazifalarni bajarishlari kerak. O'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish, aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish tilni o'qitishning eng muhim psixologik-pedagogik muammosidir. Bu esa o'qitishning faol usullaridan, ta'lim va tarbiyaning noan'anaviy shakl va usullaridan keng foydalanishni, predmet va hodisalarni ularning o'zaro bog'liqligi, harakati va rivojlanishi nuqtai nazaridan o'rganishni taqozo etadi.

Shu munosabat bilan o'quvchilarning o'yin faoliyati, xususan, yangi bilimlarni o'zlashtirishda, o'quv va malakalarini shakllantirish va rivojlantirishda, umuman olganda, ona tilini o'rganish jarayoni samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktik o'yinlar davomida o'quvchilarda shakllanadigan ijobiy his-tuyg'ular ularni ruhiy charchoqdan himoya qiladi, kommunikativ va intellektual qobiliyatlarini oshiradi.

Ona tilini o'qitish jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanishning umumiy masalalari ilmiy-metodik adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lsada, ularning

ko'proq cheklangan, ammo bolalar uchun hali ham qiziqarli, chunki ular darslarni yanada qiziqarli va boshqacha qiladi.

Valishova va Kasikova o'yinlar, umuman olganda, unumli bo'lishi shart emasligini aniqlaydilar (motorli harakatlar, zar tashlashga asoslangan o'yinlar va boshqalar). Ularning fikricha, didaktik o'yinlar boshqa tomondan samaraliroq. Ular bizning fikrlashimizni rivojlantiradi, chunki ular odatda muammoli vaziyatlarga asoslanadi. Prucha singari, Valishova va Kasikova didaktik o'yinni ma'lum qoidalar bilan boshqariladigan va ta'lim maqsadlariga rioya qiladigan o'quvchilarning o'zini o'zi anglashi sifatida belgilaydi. Yuqorida aytib o'tilganidek, o'quvchilar ba'zi narsalarni eshitish, ko'rish, hidlash yoki his qilish jarayonida yaxshiroq eslab qoladilar. O'quvchilarda eslab qolish oson bo'lmagan juda ko'p ma'lumot, lug'at yoki ta'riflarni o'rganadilar. Shuning uchun o'quvchilarga uni eslab qolishga yordam beradigan mos usullardan foydalanish muhimdir. O'yinlar o'quvchining ma'lum bir mavzuga, maktab mavzusiga, maktabga, o'rganishga yoki o'qituvchiga bo'lgan munosabatini o'zgartirishga qaratilgan bo'lishi mumkin. O'yinlar foydali va qiziqarli bo'lib, ular o'quvchilarning qobiliyatlari, ko'nikmalarini rivojlantiradi va eng birinchi maqsadi ta'limiy maqsadlarini amalga oshiradi. Darsda didaktik o'yinlardan foydalanish foydali, ammo didaktik o'yinlar va o'rganish o'rtasidagi farqni tushunish muhimdir. Boshqa tomondan, Manyak didaktik o'yin ikkita ekstremaldan qochish kerakligini ta'kidlaydi. Birinchidan, o'yinning o'zi didaktik maqsaddan ustun bo'lmasligi kerak. Ikkinchidan, o'yin qiziqarli faoliyat maqomini yo'qotmasligi uchun maqsadni juda ko'p ta'kidlamaslik kerak. O'quvchilar doim g'alaba qozonishga intiladilar, buni Valishova va Kasikova tasdiqlaydi. Ularning fikriga ko'ra, bolalar orasida raqobat elementi bo'lgan didaktik o'yinlar eng mashhurdir. Ushbu o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni yanada samarali hamkorlik qilishga undaydi, chunki ular guruh ichidagi hamkorlik muvaffaqiyatga erishish yo'li ekanligini bilishadi. O'quvchilarni qiziqarli, innovatsion didaktik o'yinlarga qiziqтира olish o'qituvchiga bog'liq. Ushbu o'yinlar o'z maqsadlariga erishishda yordam beradigan rag'batlantiruvchi, ta'lim vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

“So'z shaxmati” o'yini

Birinchidan, shashka bo'laklari tayyorlanadi. Donlarga tegishli so'zlar va ular bilan tuzilgan qo'shma so'z yoki so'z birikmalari yoziladi (yoki qog'ozga yoziladi va ular yopishtiriladi). 4x4 kvadrat shaklidagi oq va qora bo'laklar standart shaxmat taxtasining yuqori chap va pastki o'ng burchaklarida tizilgan. Yurish faqat o'ng va chap konsentrik oldinga harakatlar shaklida amalga oshiriladi (diagonallarda yurish taqiqlanadi).

Agar donalardagi raqib donalar bilan to'qnash kelgan so'zlar o'zaro ta'sir qilsa, ular orasidagi qo'shma so'zlar yoki so'z birikmalari yoziladi. Agar o'zaro

ta'sir bo'lmasa, raqibning donasi yo'lni tozalaguncha navbat "kutadi". Sudya (u o'qituvchi yoki xolis talaba ham bo'lishi mumkin) yozuvlarning to'g'riligini tekshiradi va keyingi harakatga ruxsat beradi. Qo'shma so'zlar yoki iboralar noto'g'ri yoki noto'g'ri yozilgan bo'lsa, navbat raqibga beriladi. O'yin oq bo'laklar qoralarni almashtirishga yoki qoralar oq bo'laklarga o'tishdan oldin joylashgan joyga ko'ra tugaydi. Kim bu vazifani tez va to'g'ri bajarsa, u g'olib hisoblanadi.

Yuqoridagi o'yin o'quvchilarga ona tilini o'rgatishda tilga oid lingvistik kompetensiyalarni shakllantirishga yaxshiroq yordam beradi deb o'ylaymiz. Chunki, kichik yoshdagi o'quvchilar amaliyotda sinalgan bilimlarni ko'proq eslab qolishadi.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tilini o'qitish yangi pedagogik va axborot texnologiyalari asosida o'qitishning noan'anaviy usullari va shakllarini, shuningdek, klassik uslublar, uslublar va vositalarni keng qo'llashni talab qiladi. Ayniqsa, didaktik o'yinlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash, zukkolik, izlanuvchanlik, topqirlik, mantiqiy fikr yuritish, o'z-o'zini o'rganish, ma'lum va noma'lum tomonlarini qiyoslash, mavjud bilimlar asosida mushohada yuritish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Азимомова Е.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). –М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Во'ronova Sh. Ona tili darslarda interfaol metodlardan foydalanish. Uzlüksiz ta'lim. 2004, 3-son, 34-38-betlar
3. Olloqova M. O. Intensive education and linguistic competence in mother tongue //ACADEMICIA: AN
4. International multidisciplinary research journal. – 2021. – Т. 11. – №. 1. – С. 580-587

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqola mavzusi ta'lim jarayoni bilan bog'liq holda qo'llaniladigan o'yinlarga qaratilgan. Boshlang'ich sinflarda o'qitishda didaktik o'yinlarning o'rni qanday ekanligini aniqlashdan iborat. Shuning uchun birinchi navbatda didaktik o'yin nima ekanligini aniqlab olish kerak. Maqola nafaqat "didaktik o'yin" atamasi bilan bog'liq, balki ularning tipik xususiyatlarini tavsiflovchi va ularni bir necha toifalarga ajratadigan xarakterga ega. Bundan tashqari, ularning o'qitishdagi ahamiyatini tushuntiradi va darslarda ulardan foydalanishning afzalliklari va kamchiliklarini ko'rsatadi.

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена играм, используемым в образовательном процессе. Определить роль дидактических игр в начальном школьном образовании. Поэтому прежде всего необходимо определить, что такое дидактическая игра. Статья не только связана с термином «дидактические игры», но и описывает их характерные черты и делит их на несколько категорий. Это также объясняет их важность в обучении и показывает преимущества и недостатки их использования в классе.

SUMMARY

This article is devoted to games used in the educational process. Determine the role of didactic games in primary school education. Therefore, first of all, it is necessary to define what a didactic game is. The article is not only related to the term "didactic games", but also describes their characteristic features and divides them into several categories. It also explains their importance in teaching and shows the advantages and disadvantages of using them in the classroom.